inko

informatiegevende en
kontaktleggende periodiek
van de fraters van utrecht

42e jaargang

nummer 2

mei 2019

VAN DE REDACTIETAFEL

Het meinummer van de 42e jaargang kunt u nu gaan lezen of alleen maar doorbladeren. Die keuze is geheel aan u. De redactie hoopt echter weer genoeg variatie aan te bieden om tot lezen te komen. De inhoud is gedeeltelijk te verwachten, zoals Overweging bij de Constituties; De pen doorgeven; een kloosterjubileum, maar ook verrassend zoals: met pensioen gaan; oorlogsherinneringen; Vaderdag; een nieuwe kerk, grensverleggers. Heel fijn vinden we dat het Algemeen Bestuur met Algemeen Secretaris ruim de tijd had om de fraters in Nederland te bezoeken en op hun verzoek met hen naar Keukenhof konden gaan en op ons voorstel een bezoek brachten aan onze patrones, Onze Lieve Vrouw van het H. Hart in Issoudun, Frankrijk.
We zijn zeer gelukkig met het werk van frater Adolf onze correspondent in Indonesië die ervoor heeft gezorgd dat een bestuurslid, dat naar Flores ging frater Sarto geïnterviewd heeft b.g.v. zijn 60-jarig kloosterjubileum. Ook is verrassend dat Jeroen Kingmans niet alleen een columnschrijver is, maar ook een geboren interviewer blijkt te zijn. Zijn eerste "gelukkige" is Anneke Wateler, die met pensioen gaat en toch nog parttime blijft functioneren…… Jeroen, welkom als vaste medewerker!
Het tweede nummer van deze jaargang is dus inhoudelijk de moeite waard en de fleurige foto's mogen u een warm gevoel geven.
Veel leesgenoegen!

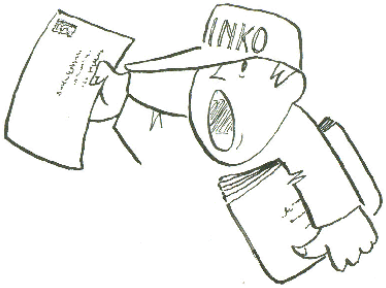

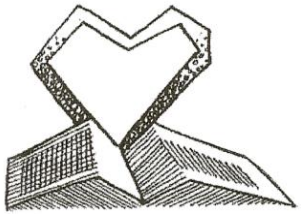

Overweging bij de Constituties

"Het hartelijk meeleven dat ieder mens van ons mag verwachten, stelt ons voor de opgave, evenwichtig om te gaan met gevoelens, zowel van afkeer als van genegenheid. Wij moeten daar zorgvuldig op bedacht zijn omwille van de liefde waartoe wij geroepen zijn. Zo hopen wij een teken te zijn van Gods liefde onder de mensen". Const. art.44

"Dan koop ik wel een geit!

"Ik houd niet van mekkeren. Dan koop ik wel een geit" hoorde ik onlangs iemand opmerken. Het is wel een minder plezierige opmerking, maar gaf wel raak weer hoe iemand zich voelt gedurende een gesprek bij tijd en ontij. Je moet iets zeggen, maar wat?

Er wordt altijd zoveel gepraat, te veel. Is het niet zo dat er wel vaak gemekkerd wordt ook in onze recreaties, waardoor er te weinig geborgenheid en veel eenzaamheid op de loer ligt. Een welgemeend: "hoe gaat het echt met je? Is het daardoor niet vaak dat er weinig geborgenheid is onder ons en eenzaamheid voor de hand ligt. Eenlingen zonder een band van medebroeders, met wie ze hun eenzaamheid en vragen kunnen delen. Genieten van elkaars geborgenheid. De voorbije tijd heeft ons niet of te weinig geleerd met elkaar onze gevoelens te delen. Als je niemand hebt met wie je gevoelens en diepste gedachten kunt delen, iemand die het aan durft naar je te luisteren, dan moet je wel een groot geloof hebben om te mogen weten en te ervaren dat God naar je luistert.

Het is een kunst om van je dagelijks leven het beste te maken. Een uitdaging om precies in het leven van alle dag het beste te maken, in jouw unieke situatie met de leuke en minder leuke kanten jouw levensweg te zien. In de spiegel van de ogen van de ander, daar word je jezelf. Als je door de ander gezien en gehoord wordt is meer dan genoeg. Gewoon ons zijn is meer dan genoeg. We raken hier aan de diepste betekenis van onze relatie met elkaar, van onze zoekende relatie met God. De ander is niet degene die onze probleempjes oplost, maar D(d)iegene die elke dag zegt "Ik ben blij dat je hier bent". We zien God en elkaar in de ogen van onze medemens in goede en moeilijke dagen. Zo worden wij dichter bij elkaar gebracht, met elkaar vertrouwd en groeien wij tot een gelovig mens. Er is hier waarheid en nabijheid te vinden die niet eenvoudig onder woorden is te brengen, die verder gaan dan het begrip naastenliefde en het vervullen van de werken van barmhartigheid. Hoe waar ze ook zijn!

Een gemeenschapsleven is niet gemakkelijk, niets is zo moeilijk en kost ascese om echt gemeenschap met elkaar te vormen. Het is niet voor niets dat Theresia van Avila recreatie houden de moeilijkste ascese vond in het kloosterleven. Iets zeggen wat je echt meende. Niet wat ik ingestudeerd had, maar echt van mezelf, wat ik echt voelde en dacht. Hoe ouder je wordt hoe meer je de ervaring krijgt dat je sommige dingen echt weet. Dingen waarover je voorheen twijfelde, zocht en probeerde, is het iets wat je nu geschonken wordt: stelligheid, vastheid, lijnen en zo. Niemand maakt mij meer iets anders wijs. Maar ik weet zeker dat ik iets kan en wil. Dat ik het niet voor niets ben. Dat er in en achter en boven en onder mij een kracht is, een stem, een impuls, een hand die mij begeleidt en roept, bij de haren grijpt en mij, dat geloof ik vast, opvangt, als de dag gekomen is. Ik kan niemand verplichten om hetzelfde te weten. Ik weet dat ik niet alleen ben en dat er iemand is die me vasthoudt, die me troost die me soms kwelt, ik zou niets zijn zonder die metgezel.

In onze tijd is er een verschuiving naar meer egoïsme en individualisme. Zie ons gebruik van ons mobieltje het middel van ons contact: we fotograferen en weten alles. Maar is dat uiteindelijk vervullend? Verwijlen wij echt bij elkaar, zijn wij echt bij elkaar, elkaar nabij en met eerbied en luisterbereidheid naar elkaar te luisteren. Het proces van de echte emotionele bevestiging dat je er mag zijn. Gezien worden. Elkaars zwakte en krachten te leren kennen en daar vrede mee te krijgen en samen mee verder te gaan, en uit te dragen.

Is dat misschien de kroon van de ouderdom? Dat je mag leven met een visioen. Dat je iets, maar niet veel, zeker weet? En dat geen mens het van je af kan nemen. Dat je er mee dood kunt gaan. Ondanks aftakeling en ontluistering. En durft te beamen: het is goed zo. Echte geloofsverhalen, Goede Vrijdag en Pasen, eenzaamheid, veroordeling en verraad, lijden, sterven en opstanding spelen zich voor onze ogen af. Hiervan getuige mogen zijn – ondanks de mee gevoelde pijn – doet mij wortelen in een gemeenschap van medebroeders. Tomás Halik zegt het onomwonden in zijn doorleefde boek “Raak de wonden aan” dat we in het aan-raken van de wonden die ieder van ons mee beleefd en aan de lijve ervaart, elkaar en de Levende het meest nabij zijn. Doorleefde geloofsverhalen zijn geen dode letter meer, maar levende realiteit in levens van mensen niet ver weg, maar aanraakbaar dichtbij.

Voorhout 12-02-2019
Drs.Alfons Kroese o.c.d.

ONTMOETING MET HET ALGEMEEN BESTUUR

In het programma van het Algemeen Bestuur was opgenomen dat er een ontmoeting zou zijn met de gemeenschap van het Fraterhuis Sint Jozef, dus niet alleen voor de fraters. De opzet was, dat het AB zou vertellen over het wel en wee in de andere gebieden en er over de gehele congregatie vragen gesteld zouden kunnen worden. Gastheer Wilfried heette iedereen welkom en gaf het woord aan de Algemeen Overste Venansius. Deze gaf een zeer goed inzicht over alle activiteiten van de medebroeders elders en verhulde daarbij niet de moeilijkheden die zich voordoen. Deze zijn zeer divers, omdat het niet alleen afhankelijk is van de individuele frater, maar bij het onderwijs ook de invloed van de Landelijke Overheid inzake de financiën, vrijheden, bepalingen inzake stichtingen en besturen enz. Naast internaat en onderwijs spelen de studies van de jongere garde ook een grote rol. Er wordt wel meer aandacht geschonken aan de persoonlijke aanleg van de fraters, zodat eventuele studie of taak ook beter bij de individuele personen passen. Een nieuwe ontwikkeling is ook het opzetten van bezinningshuizen met name voor de schooljeugd, waar een grote behoefte aan is. Venansius was zeer open over vele zaken en zelfs over de situatie van een geval van seksueel misbruik.
Vanwege het personeelstekort hebben veel fraters een dubbele taak, wat de persoon en het werk niet altijd ten goede komt.
Fr. Vinsensius vertelde over Kenia, maar daar is momenteel weinig ontwikkeling te melden. Grootste zorg is om meer fraters daar te kunnen laten werken.
Bij de rondvraag kwam bijvoorbeeld de al of niet tegenwerking van de Islam in ons werk; de samenwerking met leken; het missierijp maken van de jonge fraters; het takenpakket van de leden van het AB aan bod.
We kunnen zeggen dat het een goed voorbereide ontmoeting was, waarin de grote openheid opvallend was.
Met dank aan bestuur en tolk, Broeder Bram, werd de bijeenkomst afgesloten.

Leo Ruitenberg

Tachtig jaar Medische Missie Zusters Nederland-België, 1939-2019

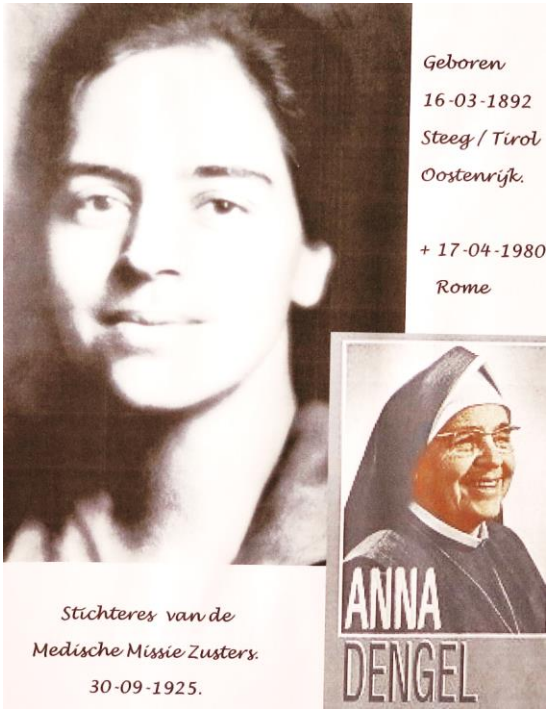

“ Ik was vuur en vlam”

Anna Dengel zou goed als voorbeeld kunnen dienen voor onze samenleving, die zo worstelt met de inbedding van andere culturen. Ze was al multicultureel bezig toen het woord nog niet bestond.

Haar moeder stierf toen Anna 8 jaar oud was en dit heeft haar leven getekend. Ze heeft haar leven gegeven voor het welzijn van moeder en kind.

Op kostschool in Frankrijk had Anna Dengel gelezen dat Agnes McLaren, een vrouwelijke dokter uit Schotland, de eerste vrouw zou worden die hulp gaf aan vrouwen in toenmalig India.
Hier vroeg ze vrouwen om naar India te gaan om vrouwen te helpen.

Vanaf dat moment zal Anna Dengel zeggen "**Ik stond in vuur en vlam.**" Zij was zich bewust dat moslimvrouwen zo leden, omdat ze niet konden worden bijgestaan en geholpen door mannelijke artsen. En vrouwelijke artsen waren er niet.
In 1912 vroeg Anna Dengel informatie aan Agnes McLaren en in 1913 ging Anna 21 jaar oud naar Cork om medicijnen te studeren. In 1920 vertrok ze naar India (Rawalpindi, nu Pakistan) en nam de verantwoordelijkheid over voor het opgerichte ziekenhuis van Agnes McLaren. Daar zag zij de enorme gezondheidsproblemen, vooral voor vrouwen.

St. Catharina Hospital Rawalpindi

Na een zware tijd in Rawalpindi en overspoeld door de nood van vrouwen besloot Anna Dengel naar Amerika te gaan om meer vrouwen te zoeken.
Daar richtte zij - op aandringen van haar geestelijke begeleider - de Society op, want voor die zaak moet je met heel je leven gaan. Anna Dengel schreef een leefregel.
Het was 1925 als het heilige experiment in Washington begint, zoals zij het noemt. Enkele jaren later gingen de eerste vrouwen vanuit Amerika naar Rawalpindi, de bakermat van onze gemeenschap.

Hoe de Society (congregatie) naar Nederland kwam
In 1930 vertrok Eleonore Lippits, een onderwijzeres uit Hoorn samen met Leonie Tummers, ook een Nederlandse, naar Amerika. Ze deden hun noviciaat daar en studeerden daarna samen medicijnen. In de vakantie van 1937 werden ze naar Nederland gestuurd om de Society in Nederland bekendheid te geven en uit te kijken naar een plaats om te beginnen. Het bleek dat veel jonge vrouwen in Nederland zich wilden gaan wijden aan medisch missiewerk.
In de jaren voor het begin in Nederland wagen ook anderen de oversteek naar USA, zoals Miriam Akerboom en Agatha Ypma.

De bekering van het Vaticaan in Rome 11 februari 1936
Instructie Constans ac Sedula. Daarmee werd de instructie van 1901 ongedaan gemaakt, waarin vrouwelijke religieuzen verboden werd medisch missiewerk te doen. Een strijd van jaren eindigde en een nieuwe weg lag open. De vele reizen van Agnes McLaren en Anna Dengel hadden hun vruchten afgeworpen.
De jonge gemeenschap kreeg meer en meer bekendheid in Nederland en ook support van o.a.de Maltezer Ridders. De bisschop van Roermond verwelkomde hen in zijn bisdom.

Eleonore Lippits werd gevraagd om - na haar studie - in 1938 naar Nederland te gaan om een postulaat te beginnen samen met Agatha Ypma. Aanvankelijk kregen de zusters onderdak bij de Zusters van St.-Joseph van Heerlen tot er een huis kon worden gehuurd aan de Caumerbeeklaan in Heerlen.
Mgr. Lemmens celebreerde de eerste H. Mis op **24 november 1939**.

Dat begin vieren we nu, 80 jaar later.
De jonge gemeenschap groeide en bloeide en op 11 februari 1940 beginnen 6 vrouwen met hun noviciaat. Toen brak de oorlog uit, maar de gemeenschap bleef groeien en er moest uitgekeken worden naar een groter huis.
In onderhandelingen met de familie Boormans konden ze een klein kasteeltje huren, Imstenrade.

Imstenrade

Ze betrokken het in augustus 1940. Begin 1941 kregen de zusters te horen dat het huis gekocht moest worden. Waar moest het geld vandaan komen? Het Missiecomité van bisdom Roermond gaf geld aangevuld door het Nationaal Missiecommité. Nu kon de jonge gemeenschap rustig verder groeien en zich verder voorbereiden op het werk van moeders en kinderen in “de missie”. Al die oorlogsjaren was er geen contact met Anna Dengel in Amerika.

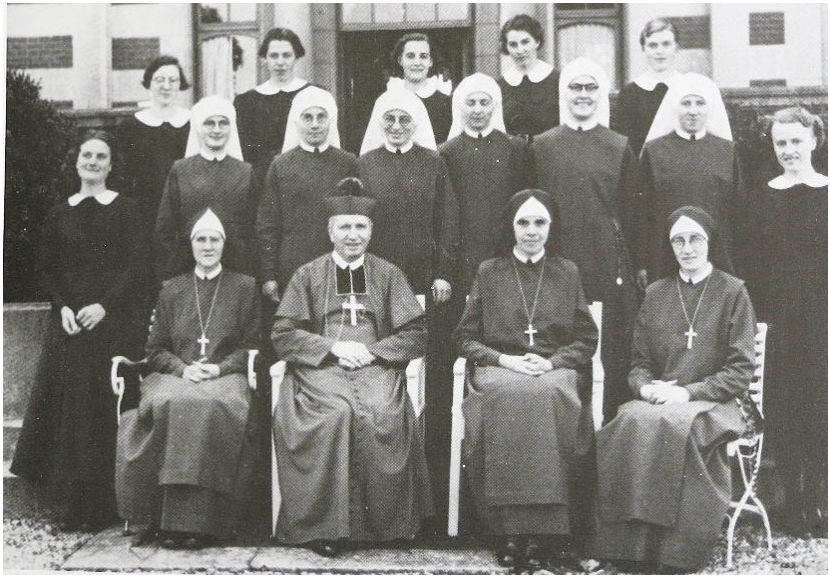

Bezoek van Mgr. Lemmens, bisschop van Roermond

Op 15 augustus 1941 kwam er bericht van Rome: van nu af werd de Society erkend als een officiële religieuze Congregatie en op die dag konden alle zusters die een noviciaat hadden doorlopen publieke geloften afleggen.
We waren nu religieuzen binnen de kerk en dat is voor Anna Dengel altijd zeer belangrijk geweest. We hebben door de jaren heen onze strijd gevoerd, maar steeds konden we verder gaan en ons werk doen.

Na de oorlog, in 1946, kwam Anna Dengel voor het eerst naar Imstenrade. Ze trof daar een gemeenschap aan van 48 zusters!
Nu was het tijd om zusters uit te zenden naar de al bestaande en nieuw op te zetten missies. Op 21 februari vertrokken de eerste zusters naar Indonesië.

Er volgde nu een tijd van geleidelijke toename van het aantal zusters en ondertussen was er ook Nieuw Imstenrade. Een eenvoudig en doelmatig huis. Van daaruit vertrokken steeds meer van ons naar elders.
Wereldwijd werd het ene na het andere ziekenhuis opgericht of werden zusters ingezet in grote bestaande ziekenhuizen. In Afrika, zoals Ghana, Malawi, Swaziland, Ethiopië, Kenya, Oeganda, Zuid Afrika en in India en Pakistan.

De nadruk lag op medische zorg, opleiding van artsen, verpleegsters en vroedvrouwen en preventieve gezondheidzorg.
Anna Dengel moet met veel trots en voldoening deze jaren doorleefd hebben, als de bloeitijd van Medische Missie, maar wij ook in Nederland/België.

Het vernieuwingskapittel in 1967 leidde naar nieuwe visies in onze missie.
De opvatting van ons werk werd breder. Kritische manier over onze manier van werken: Wie dienden we eigenlijk? Kwamen we wel dicht bij de armen?

MMZ-vormingsbijeenkomst India

Een tijd van grote veranderingen volgde.
Het bleek dat nu de tijd gekomen was om grote en niet zo grote instituties af te bouwen, geleidelijk over te dragen. Grote ziekenhuizen gingen over naar kerkelijke instellingen of regeringen. In de landen waar we ons ingezet hebben sloten meer en meer inheemse jonge vrouwen zich aan. In India waren er velen. Hier konden ze een aantal projecten verder dragen.
Op andere plaatsen was er niet de vrouwkracht om grote projecten over te nemen, dus moest er een eigentijdse vorm gevonden worden.

“De noden passen zich niet aan ons aan, wij moeten ons steeds aanpassen aan de noden”, zei Anna Dengel.
We gingen ook meer en meer samenwerken met andere groepen en bewegingen. We gingen spreken over missie in zes continenten en steeds werden we verder geleid, luisterden we naar “tekenen van de tijd”.

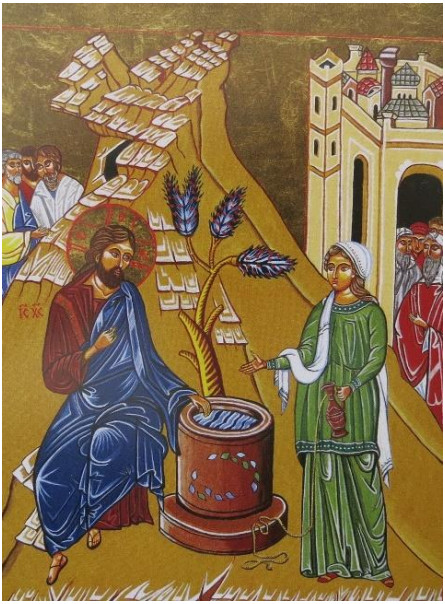

In al die jaren is ook onze spiritualiteit meegegroeid. We volgen de weg van het evangelie en van de ENE die ons van binnenuit stuwt en leidt. We ontdekken meer en meer dat ons charisma, ons dieper geraakt zijn door de kracht en gave van HELEN, een heel unieke en persoonlijke gift is.
Er is genoeg ruimte voor onze eigen inspiratie en genoeg gezamenlijke visie die we delen, ondanks alle verschillen in onze verbondenheid met elkaar. Dit is iets om heel verwonderd en dankbaar te zijn. Zo ervaren we het werk van de Geest tussen ons.
We hebben ook altijd veel aandacht gegeven aan onze spirituele ontwikkeling en eigen heling en heelwording. Dit is de basis en ook de kracht gebleken om na onze terugkeer uit de missie overzee, met nieuw elan, inspiratie en vooral wijsheid en gevoeligheid nieuwe initiatieven te ontwikkelen in Nederland–België.

We hebben ons op vele manieren verder ontwikkeld en geschoold voor nieuwe noden. Daar zijn veel creatieve vormen van helende missie uit voortgekomen.

- De aandacht ging uit naar spirituele ontwikkeling en heel wording.
  Trainingen in spiritueel leiderschap, maatschappelijke dienstverlening in vele vormen, pastorale zorg en persoonlijk welzijn.
- We zetten ons in voor de positie van vrouwen, vrouwenhandel, seksueel geweldverwerking.
- We werken mee aan de integratie van vluchtelingen, nieuwe medelanders via taallessen en andere vormen van opvang.
- Sommigen van ons vonden weer hun plek in de gezondheidszorg, thuis sterven en in de zorg voor de oudere mens.
- Helingsprocessen en de toerusting van mensen via leertrajecten en verdere vorming.
- Onze aanwezigheid in wijken en hulp bij de opbouw van een multiculturele samenleving.
- We zijn aanwezig in gevangenissen en AZC's.
- Verdieping van Ecologisch bewustzijn en zorg voor de Aarde.

In de jaren van thuiskomen in ons eigen land hebben we elkaar gevonden en gesteund in ieders unieke missionaire bewogenheid.

Bijeenkomst MMZ en medewerkers, februari 2019 in Doorn

Afbouwen – Loslaten—Voltooien

We wonen nu meestal in beschermde woonomgevingen en zoveel mogelijk blijven we bij elkaar in kleine groepen. Ook in deze laatste fase van ons leven zijn we er voor elkaar.
Nu was ook de tijd aangebroken om samen te kijken naar de toekomst en wat onze unit in de komende jaren nog nodig heeft.

- Hadden we altijd alles "zelf" gedaan als het ging om management, bestuur, zorg etc., nu werd het tijd om de nodige hulp te regelen. Na een intense tijd van overleg werd het duidelijk dat we moesten gaan zoeken naar meer ondersteuning bij de uitvoering van beleid en support bij het besturen.
- De eerste leken-medewerkers werden aangetrokken voor ondersteuning van bestuur, secretariaat en zorgbeleid.

Vanaf 2010 hebben we stapje voor stapje een andere bestuurs-structuur en een werkorganisatie opgezet.

- Een directeur is benoemd en samen met het leiderschapsteam gaat alles geleidelijk maar beslist meer en meer over in de handen van directie en staf.
- Er zijn stafleden voor alle administratieve en ondersteunende diensten.
- Zorgcoördinatoren staan de zusters bij in alles wat nodig is, regelen van zorg, persoonlijke begeleiding.
- Een financieel team behartigt onze financiële administratie.
- Drie adviseurs staan het leiderschapsteam en directie bij in alle zaken die te maken hebben met langetermijnplanning voor afbouw en voltooiing.

Zo leven we het leven van de gemeenschap, zo vol als nog mogelijk is in een tijd dat we in onze unit afscheid nemen van elkaar.
We ondersteunen elkaar in de dagelijkse dag en onze aandacht blijft uitgaan naar wat er zich in de wijde wereld afspeelt.

Bijeenkomst jonge MMZ in Münsterschwarzach

We blijven ons betrokken voelen bij de wereldwijde MMZ-familie en kunnen samen dankbaar terugkijken op alles wat ons werd geschonken in de afgelopen 80 jaar.

Net als degenen die ons zijn voorgegaan, weten we dat we ons leven hebben gegeven aan de goede zaak.

Zrs. Elly Verrijt en
Mien Leistra MMZ.

‘De geraniums moeten nog even wachten!’

Pensioen staat voor de één symbool voor vrijheid, terwijl de ander participatie met de maatschappij langzaam ziet afbrokkelen en op het rangeerterrein staat te wachten op verval. Het werkstramien wordt bedankt voor zijn bewezen diensten en mag elders zijn beproefde methodiek aan de man brengen. De klok verliest aan kracht en tijd rekt zich gapend nog eens uit. Structuur wordt onderuitgehaald en er moet gezocht worden naar een nieuw ritme waarmee je in de pas kunt lopen.
Voor Anneke Wateler geen zijspoor, maar het hoofdspoor, de toekomst tegemoet; de geraniums moeten het nog even zonder haar doen. Een gesprek met een vrouw van stavast, vol van cijfers, die de rekening heeft opgemaakt en onder aan de streep nog ruim voldoende saldo over heeft om het leven na het pensioen voluit te blijven vieren, tot achter de komma.

‘Scheuren en plakken vond ik vreselijk’
Ruim twintig jaar heeft Anneke als boekhouder de fraters financieel gesteund. Punctueel, no nonsens, de klappen van de zweep meester; met een diepgewortelde liefde voor getallen. Saai voor onwetenden, maar een feest voor aanhangers van cijfermatige verbintenissen die kloppen als een bus. Daar worden ze ontzettend blij van.
Het bureau van Anneke in het bestuurshuis is ruim bemeten. Omringd door stapels paperassen, die achteloos lijken te zijn neergelegd, maar schijn bedriegt. Structuur is hier wel een dingetje en is inherent aan het vak. Wanden vol archiefkasten staan met hun rug tegen de muur. De inhoud laat zich raden: het financiële

leven van de fraters. Eindeloze cijfers, pijnloos geperforeerd en in ringbanden vastgezet tot een geschiedenisboek die de balans opmaakt.

We gaan terug naar de kindertijd van Anneke. Hier is het fundament te vinden waarop het leven is gebouwd. “Ik herinner mij nog goed de kleuterschooltijd”, begint Anneke. “Al dat geknutsel had ik niet in de vingers. Scheuren en plakken vond ik vreselijk. Tekenen deed ik met een liniaal. Ik houd van rechte lijnen en duidelijkheid. Abstractie kan ik niks mee. Aan mij is dan ook geen creatieve geest verloren gegaan.
Ik kom uit een gezin van zes kinderen. Vaders wil was wet, een strakke hiërarchie, we hadden ons maar te voegen naar zijn grillen, een gegeven dat paste bij de tijdgeest. Boven het maaiveld uitkomen bracht alleen maar problemen.”

‘Pensioen is iets voor later’
Anneke stokt even, een groene sjaal ligt over haar schouders en matcht feilloos met de groene bril en ogen. Het kleuraccent komt

haast achteloos nog eens terug bij de mouw. Ze lijkt een tikje rusteloos. Tijdens het gesprek frutselt ze steeds met iets kleins in haar handen, aan haar vingers flink wat sieraden. Anneke neemt het leven zoals het komt. Het gras groeit nou eenmaal niet harder door eraan trekken!

“Het leven raast voorbij”, vervolgt ze. “Pensioen is voor later denk je en toch nog plots staat het aan je deur te kloppen. Ik zal de bijzondere sfeer hier op de werkvloer missen. Ik heb nooit druk ervaren en vaak mede de koers mogen bepalen. Het elke ochtend vroeg op moeten staan zal ik zeker niet missen. Sterker nog, ik kijk er naar uit om de wekker niet meer te hoeven zetten. De vrijheid om je tijd zelf in te kunnen vullen lijkt mij heerlijk. Toch heb ik vanaf mijn zestiende met plezier gewerkt. Als ik alleen zou werken omdat het moet, zou ik het niet volhouden. Lol hebben in wat je doet is toch de aanjager van mijn motivatie.”
Anneke kijkt even naar buiten. Het licht wat binnenkomt wordt gefilterd door de luxaflex, het uitzicht beperkt zich tot de garages, die hun functie al lang niet meer praktiseren. Het is stil in het bestuurshuis. Een serene rust, waar maar weinig kantoren mee kunnen wedijveren. Voetstappen worden hier nog gehoord. Het gaat hier niet om targets, bonussen zijn onbekend. Alles staat in het teken van de congregatie, een winstoogmerk zal je hier niet vinden.

Anneke omschrijft zichzelf als een piekeraar. Geen zwaar getob of lamlendigheid, maar iemand die nadenkt over het leven, wat niet altijd tot vrolijkheid stemt; ze heeft moeite om de beren op de weg te omzeilen. Dit betekent niet dat zij zwaarmoedig door het leven gaat. Haar ogen glinsteren en stralen levenslust uit. Haar karakter kan ze zelf maar moeilijk omschrijven. Ze fronst haar wenkbrauwen en legt de bal bij anderen. Die moeten hier maar een ei over leggen. Een bescheidenheid die waarschijnlijk is opgedaan in het klooster.

Een religie hangt Anneke niet aan, ze ziet de wereld verharden, maar blijft uitgaan van het goede in een mens.
Haar man Chris zorgt voor een prettige, haast noodzakelijke tegenhang. Een positieve levensinstelling zorgt ervoor dat zijn glas altijd halfvol is. Zoonlief deelt deze levensinstelling, tot blijdschap van Anneke.

“De schouders eronder en door”, gaat Anneke enthousiast verder. “Het ouder worden is een proces dat je moet accepteren, anders maak je het jezelf wel erg moeilijk. Op tijd terugschakelen, anders kom je de heuvel niet op.
Het hardlopen dat ik deed heeft zich vertraagt tot wandelen, een voortbewegen dat ik altijd alleen iets vond voor oude mensen. Net als jeu de boule, maar misschien dat ik over tien jaar ook wel met de ballen sta te gooien. Grenzen kun je verleggen. Het is belangrijk voor mij dat ik buiten mijn ding kan doen en onder de mensen ben. Ik ben wel een sociaal dier.”

Bucketlist
Er is geen bucketlist van twee A-viertjes die nog afgevinkt moet worden. Geen parachutesprong, of bungeejump van de Erasmusbrug. Geen wilde nachten aan het strand van Ibiza. Anneke is niet iemand die een groots en meeslepend leven ambieert. Ze zoekt het meer in de nuance en niet in de grote gebaren. Een kleindochter die spontaan op de fiets langskomt, om een broodje te komen eten. Op zaterdagochtend langs het krijt de kleindochter aanmoedigen op het veld. Of gewoon het voorjaar verwelkomen, de bloesem ruiken en de vogels zien uitvliegen, daar zit voor haar meer het geluk.
Een cursus bloemschikken zit er niet in. Het knutselen heeft ze op de kleuterschool achtergelaten, een bos bloemen haalt ze wel in de winkel. Bridgen staat nog wel op de rol, geen eenvoudig spel. Dit kenmerkt Anneke wel, ze maakt zich graag iets eigen en bijt zich vast in de materie tot ze het beheerst. Een schildpad komt ook niet vooruit als hij zijn nek niet uitsteekt! Een selfmade woman met begrensde ambitie.

'De fraters zijn wel eens te lief'
"Er is mij gevraagd nog een dag in de week te blijven werken voor de fraters. Toch een signaal dat ik mijn werk goed doe. Dit grijp ik met beide handen aan. Ik vind het moeilijk alles ineens los te laten en geen verbintenis meer te hebben met de fraters. Erg fijn dat het lijntje blijft bestaan en ik nog iets voor ze kan betekenen. De samenwerking is zo ontzettend plezierig en warm."

Toch plaats Anneke fluisterend een kleine kanttekening, met potlood, zodat het ook weer uitgegumd kan worden. "De fraters zijn wel eens te lief", merkt ze op. Ze durft het haast niet uit te spreken, alsof er represaillemaatregelen zouden volgen door deze opmerking, die toch echt goed bedoeld is. "De vuist zou weleens op tafel mogen. Het klooster is toch ook een bedrijf waar een hiërarchie zou moeten heersen, maar het is de bescheidenheid

die dit verhoedt. Een prachtige eigenschap natuurlijk, maar verhindert soms een meer bedrijfsmatige aanpak."

'Het is jullie feestje'

Frater Kees van Rooden, even ingevlogen om zijn prettige samenwerking met Anneke te bevestigen, strooit met superlatieven als hij over haar begint. De complimenten rijgt hij aan elkaar tot een parelsnoer. "Anneke weet van aanpakken, signaleert veranderingen, is adequaat en heeft een groot hart voor de zaak. Ze ziet het echt als haar 'cluppie'."

Ook Marianne Vermeer schuift nog even aan en onderstreept de lofzang van frater Kees. "Ik wil er nog wel aan toevoegen dat Anneke meelevend en ook inlevend is en een goed gevoel voor humor heeft. Ze denkt in oplossingen en een kasverschil wordt ten alle tijden geëlimineerd!"

Het waren niet alleen maar leuke dingen die moesten gebeuren. Schandalen uit het verleden, die financieel gecompenseerd moesten worden, rolden ook over het bureau van Anneke, wat voor haar moeilijk moet zijn geweest. De functie was dan ook zeer vertrouwelijk, iets wat bij haar in goede handen was.

Anneke is geen meeloper, ze had zeker haar eigen mening die wel eens schuurde met de gedachten van de fraters. Deze inbreng werd zeer gewaardeerd. Ze voegde er wel vaak aan toe "het blijft natuurlijk wel jullie feestje!" Haar mening wilde ze nooit opdringen.

Anneke toont niet snel emotie. In de ratio beweegt ze zich vrijelijker. Plussen en minnen karakteriseren haar. Ze ambieert niet het podium, ze voelt zich beter in de coulissen.

In mei is het zover, de wekker kan het raam uit en de ochtendjas in de armen gesloten worden. Anneke is er klaar voor, de vrijheid pakt ze waarschijnlijk moeiteloos op. Het ouder worden zal wel loslopen, kwestie van de juiste instelling. Eerst maar naar Mallorca, de zomer tegemoet!

Anneke besluit met dankbaarheid. “Ik voel me bevoorrecht dat ik dit werk heb mogen doen en mag blijven doen. De fraters maken deel uit van mijn geschiedenis, een verleden dat ik koester”.

Jeroen Kingmans

EEN CHARISMATISCHE LERAAR
fr. M. Sarto Ndoki BHK

Hendrikus Sarto Ndoki, geboren te Kanganara, Ende op 31 december 1938 zal dit jaar, 81 jaar oud, zijn 60-jarig klooster-jubileum als lid van de Congregatie Fraters BHK vieren. Hieronder volgt het verhaal van zijn roeping, zijn ervaringen en zijn verwachtingen voor de toekomst.

Het verlangen om pastoor te worden

"Als kind had ik al het verlangen pastoor te worden" begint fr. Sarto het verhaal van zijn roeping. Om zijn idealen te realiseren ging dit 12e kind van het echtpaar Yosef Kai Gapo en Maria Ana Tina in 1952 naar het klein seminarie te Mataloko. Maar hij moest jammer genoeg zijn studie aan het klein seminarie staken wegens

onvoldoendes voor het vak Latijn. Het maakte hem verdrietig, maar het ontmoedigde hem niet. De rector van het seminarie zag dat Hendrikus talenten had en moedigde hem aan onderwijzer te worden, hij stuurde hem zelfs die richting op. Een leraar zoals de fraters BHK die in die tijd les gaven aan de kweekschool te Mataloko. “De bemoedigende woorden en het advies van de rector van het seminarie gaven mij kracht om weer op te staan en te blijven proberen” herinnerde deze frater en liefhebber van klassieke muziek zich.

Gefascineerd door het beeld van de ideale leraar

Van Mataloko ging hij naar Ndona, Ende om zich in te schrijven bij het *SGB* (de onderbouw van de kweekschool). Daar kwam hij in contact met fr. Donatus Gersen die verantwoordelijk was voor de selectie van de kandidaten voor de *SGB.* Hendrikus werd haast moedeloos toen hij van fr. Donatus te horen kreeg dat de klas vol was en de inschrijvingsperiode verlopen. Maar toen hij zei dat hij graag frater wilde worden, nam fr. Donatus hem graag aan. Vier jaar lang werd hij klaargestoomd voor het vak van leraar en sloot zijn studies in 1957 succesvol af. Met het lerarendiploma op zak werd hij geplaatst op de openbare basisschool te Puufeo, niet ver van fratershuis te Ndao. Een jaar later werd hij toegelaten tot het *BHK-postulaat* in Hokeng in Oost-Timor, samen met Gregorius Gena Huler en Gerardus Rita Tukan. Tijdens het postulaat waren deze drie mannen actief als onderwijzers in het seminarie in Hokeng en de lagere school Riangbulu.

Op 25 juli 1959 begon Hendrikus aan zijn noviciaat en koos voor de naam Sarto. Hij doorliep het noviciaat in Podor, Larantuka, in een internaat van het *SGA* (de bovenbouw van de kweekschool). “De frequente wisseling van novicemeesters kleurde onze noviciaatsperiode. Eerst werd deze taak toevertrouwd aan fr. Ireneus Wentholt. Maar omdat hij ziek werd, werd de taak om ons te begeleiden enkele maanden later toevertrouwd aan fr. Vianney van Hoesel.

Die begeleidde ons tussen zijn bezigheden als directeur en leraar van de kweekschool te Podor door, en was ook druk met zijn hobby: zijn collectie van slangen en slakken. Niet lang daarna werd fr. Wilfried van Engen, die toen aan het hoofd van het internaat stond, aangesteld als magister, ter vervanging van fr. Vianney. Maar daarna werd deze taak overgedragen aan fr. Nolascus die het ook niet lang volhield, omdat hij moest terugkeren naar Nederland. Onze laatste magister was fr. Fulgentius Scholtens en die begeleidde ons tot aan onze eerste geloften op 20 juli 1960", aldus fr. Sarto's herinneringen aan zijn periode in het noviciaat.

Vol trots vertelt fr. Sarto over het begeleidingsproces in die tijd. Hij vindt dat verschillende aspecten van de begeleiding zeer waardevol zijn voor de toekomst. Spirituele kennis en spirituele oefeningen, de praktijk van devotie en de tradities van de congregatie waren voor hen dagelijkse kost. Ook fysiek bezig zijn was een onderdeel van de vorming dat aandacht kreeg, zodat er bijna geen vrije tijd overbleef. Alle tijd was goed gevuld.
"Het doorzettingsvermogen, harde werken en de grote discipline van de magisters tijdens het begeleidingsproces, maakten grote indruk. Dit alles bleek van groot nut voor mij en mijn medebroeders bij het verrichten van de taken die ons later werden toevertrouwd", aldus frater Sarto's herinneringen aan zijn 'leraren'.

Het begin was heel eenvoudig

Nadat hij zijn eerste geloften had uitgesproken, vervolgde fr. Sarto zijn opleiding aan de kweekschool. Eerst in Podor en later in Ndao, waar hij afstudeerde. Tijdens zijn periode in Ndao kreeg fr. Sarto al werk op school, o.a. als muziekleraar. Toen hij later naar Maumere verhuisde onderwees hij biologie en natuurkunde, twee van zijn lievelingsvakken. Maar natuurlijk ook muziek. In 1968 studeerde hij verder aan de *IKIP* in Malang waar hij zijn bachelor graad haalde. En tien jaar later studeerde hij zelfs nog verder, totdat hij in 1980 zijn mastergraad behaalde. Toegerust met steeds meer ervaring en kennis kreeg fr. Sarto alsmaar meer

verantwoordelijkheden, binnen en buiten de congregatie. In Ende werkte hij bijvoorbeeld ooit als leraar aan de St. Ursula kweekschool van de zusters Ursulinen, maar ook aan de middelbare school Syuradikara van de SVD en zelfs als docent aan de universiteit op Flores. Al deze taken verrichtte hij bereidwillig naast zijn drukke taak als overste en directeur van de lerarenopleiding te Ndao. Tijdens zijn periode in Kupang waar hij werkte als directeur van de hogere middelbare school (SMA) Giovani, doceerde hij aan de katholieke universiteit Widya Mandira.
Dankzij zijn goede aanpak werden de scholen onder zijn leiding favoriete scholen, o.a. de kleuterschool Mardi Wiyata Malang, de lagere school Semeru en de katholieke middelbare school Giovani, één van de scholen van het aartsbisdom Kupang.

Ofschoon hij het druk had met verschillende taken op school, bleef hij liefde voor muziek, met name liturgiemuziek, onderhouden. Hij was een van de belangrijke figuren achter de oprichting van het koor van kathedraalparochie in Malang. Hij was ook de ervaren coach van de liturgiecommissie van het bisdom Malang en enkele andere parochies in Malang. Hij gaf ook vaak oefeningen in liturgiemuziek en was jurylid tijdens koorwedstrijden in de parochiën maar ook in het bisdom. Muziek is een onlosmakelijk onderdeel van zijn leven. Gedurende zijn periode als Provinciaal Overste van de congregatie in Indonesië, oefende hij zelf met het koor voor de mis bij het 75-jarig jubileum van de Congregatie in Indonesië, en trad op als dirigent.

Fr. Sarto zegt dat zijn artistieke talenten op natuurlijk wijze zijn gegroeid. Met de juiste stimulans kon het zich optimaal ontwikkelen. Hij is dankbaar voor de grote rol die de fraters die toen de leiding hadden, hierin hebben gespeeld. De eenvoudige taken die elke frater kreeg toebedeeld werden door de leiding gewaardeerd, ongeacht de behaalde resultaten. Dit is o.a. de manier om mede-broeders kansen te bieden zich te ontwikkelen.

Niet alleen muziek, maar ook hygiëne en netheid hebben zijn aandacht. Bij de verschillende bezoeken aan communiteiten controleerde hij elke hoek van het klooster op hygiëne. Hij aarzelde niet om voorwerpen die volgens hem onhygiënisch of lelijk waren, weg te doen.

God is echt heel goed

"God is inderdaad heel goed. Hij heeft mij gezegend met een hoge leeftijd en een goede gezondheid. Ik ben dankbaar dat ik nog nuttig kan zijn, zowel op school als in de communiteit. Ik word door velen gesteund: de ouders (van leerlingen), mijn confraters, collega's maar ook de leerlingen zelf en voormalige studenten. Dit alles is een zegen van God", zegt deze frater die ooit in heel Malang les gaf in wis- en natuurkunde.

"Daarom", vervolgt hij, "heb ik geen reden niet dankbaar te zijn voor Gods zegeningen. Eigenlijk was het allemaal niet bijzonder. Maar wanneer wij ons ijverig inzetten voor alles wat klein en onbelangrijk lijkt, dan zal God het vermenigvuldigen."

Hij erkent dat een leven als frater niet eenvoudig is. Daarom zal een frater van tijd tot tijd moeten trachten zich te richten op zijn levensdoel en open staan voor God of de ingevingen van zijn Geest. In God kunnen we alle problemen overwinnen".

Verwachtingen voor de toekomst

Fr. Sarto hoopt dat de Congregatie zal blijven voortbestaan. Hij vindt dat de spirituele rijkdom van de Congregatie moet worden uitgediept en gevoed. Laten we de ogen niet sluiten voor technologische ontwikkelingen. Maar de tradities en de geest van de Congregatie die onze speciale kenmerken zijn: liefde, gehoorzaamheid, zelfverloochening, eenvoud en liefde voor hard werken, moeten behouden blijven en onderhouden worden. Om dit te bewerkstelligen zijn voorbeelden nodig. Geen theorieën.

Aan het eind van het gesprek bedankt fr. Sarto de Congregatie en de leiding die van generatie op generatie hebben geprobeerd

de idealen van Mgr. Andreas Ignatius Schaepman in leven te houden omwille van Kerk en Maatschappij.

Proficiat fr. Sarto! Hopelijk blijft u een inspiratie voor de jonge fraters in uw inspanningen om de idealen van onze Stichter te verwezenlijken en te laten voortleven.

Vinsensius

EEN WEEKEND NAAR ISSOUDUN

vlnr: Patrik, Hans, Vinsensius, David, Marianne, Wilfried, Johan, Walterus, Leo en Venansius

Op 27 september 2018 heeft het Kieskapittel frater Venansius als Algemeen Overste herkozen met daarbij een plaatsvervanger (Kanisius) en drie leden voor het Algemeen Bestuur (Vinsensius, Adriano en Patrik). Fr. Walterus is door het Algemeen Bestuur als secretaris benoemd. Voor een visitatie aan het Religieus Huis Nederland, kwam fr. Venansius met Vinsensius, Patrik en Walterus naar Nederland. Daar zij ruim de tijd hadden genomen, heeft het Bestuur van het Religieus Huis Nederland hen uitgenodigd om een bezoek te brengen aan de Basiliek van Onze Lieve Vrouw van het H. Hart, onze congregatiepatrones, in Issoudun. Samen met de secretaris van het Bestuur RHN Marianne Vermeer en vier Nederlandse medebroeders - Wilfried, Leo, Johan en David - vertrok het tiental op vrijdag 3 mei naar Issoudun.

Issoudun, Basiliek van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart

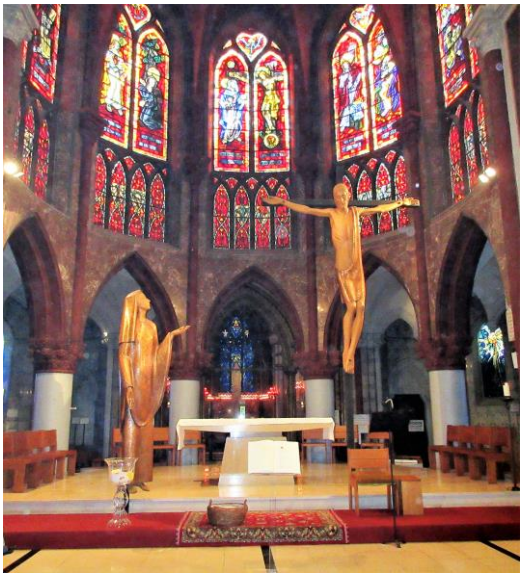

Issoudun is een gemeente in het Franse departement Indre en telt 13.685 inwoners. Voor velen een onbekende stad, maar men kent wel de stad Bourges, liggend aan de doorgaande routes van Nederlandse vakantiegangers. Issoudun ligt zo'n 70 km ten NW van Bourges.

Pater Hans Kwakman was onze gewaardeerde gids en tolk. Hans heeft jarenlang in Issoudun in het vormingscentrum van de Missionarissen van het H. Hart (MSC) en de zustercongregatie Dochters van Onze Lieve Vrouw van het H. Hart. gewerkt en heeft ook jaren in Indonesië gewerkt. Zo'n dubbele taak als gids en tolk was voor ons gezelschap dus heel welkom! Gelukkig konden we onderling ook wel Engels gebruiken, maar ook deze taal is niet iedereen machtig. Het geheel was een vriendelijke groep, maar geen "eenheidsworst" en bleef het twee groepjes, die zich toch verbonden voelden. Het meest voelbaar was dat op zondagmorgen na de Eucharistieviering in de Basiliek toen wij op de binnenplaats van het hotel, het vroegere MSC-klooster, bij de beeltenis van onze Patrones gebeden en gezongen hebben en ieder een kaars opstak.

Hans Kwakman heeft aan de hand van PowerPoint Presentaties ons veel verteld over Jules Chevalier, de stichter van de beide bovengenoemde congregaties en het ontstaan van de devotie tot deze Maria, waarvan hij de naam voor het eerst gebruikt heeft.

Een bezoek aan de stad Bourges met zijn indrukwekkende kathedraal – die helaas voor een groot deel in de steigers stond – met er naast het bisschoppelijk paleis met mooie tuin, had een glorieus hoogtepunt moeten zijn….. maar was het niet! Waarom niet? Omdat het weer heel erg tegenviel en er enige regen viel, maar vooral omdat het stervenskoud was…. de Indonesische medebroeders hadden het nog veel kouder dan wij Hollanders! Hierdoor was de geplande stadstour met een treintje ook niet wat het had kunnen zijn…. Maar genoten hebben we!

Kathedraal van Bourges

Ondanks de tegenvallende weersomstandigheden is het inhoudelijk een geslaagd bezoek geweest en hebben we samen goede dagen met elkaar beleefd. Enkele foto's mogen hiervan getuigen!

Leo Ruitenberg

Herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog

door Paul Steverink

Mijn broer Walter uit Raalte
leent mij het boek *"Persoonlijke herinneringen."* een autobiografie van Ruud Lubbers verschenen in 2018. Rudolphus Franciscus Marie Lubbers wordt geboren op 7 mei 1939. Wat hij van WO 2 weet, is gebaseerd op de verhalen van zijn vader Paul Lubbers, die directeur is van staalbedrijf *"Hollandia"* en zijn moeder Mina Lubbers-van Laak.

Het gezin Lubbers hoort vóór de oorlog steeds vaker een boze stem op de radio: van Adolf Hitler. Je hoort onmiddellijk: dat is een slechte man. Die gaat onheil geven. De meeste Rotterdammers zijn echter van mening dat er geen oorlog komt. Zij baseren zich op de neutraliteit van Nederland in WO 1. Voor het gezin Lubbers staat vast: '*die Hitler, daar komt ellende van'*

En die ellende komt:

Op 14 mei 1940 rond 13.30 uur wordt Rotterdam door de Duitsers gebombardeerd. In 15 minuten wordt de hele historische binnenstad vernietigd, 650 tot 900 mensen komen om, en 80.000 mensen raken dakloos. De Duitsers reageren hiermee op het verzet van de Nederlandse troepen vooral op de *Afsluitdijk, de Grebbeberg en aan de Moerdijkbruggen*, waardoor de Duitse opmars naar België, Luxemburg en Frankrijk wordt vertraagd. Nog diezelfde dag geeft het Nederlandse leger zich over onder bedreiging dat andere bombardementen uitgevoerd zullen worden op andere steden te beginnen met Utrecht.

Zadkine

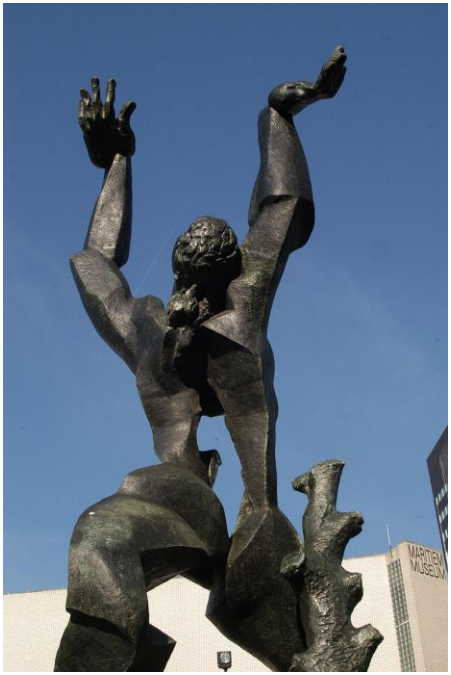

Later wordt naar aanleiding van het bombardement het bronzen beeld

"De verwoeste stad"

door Ossip Zadkine gemaakt en onthuld op 15 mei 1953 op Plein 1940. Zadkine zegt over het beeld:

"Het wil het menselijk lijden belichamen dat een stad moest ondergaan die slechts met Gods genade wilde leven en bloeien als een woud. Een kreet van afschuw om de onmenselijke wreedheid van dit beulswerk"

In oktober 2007 legt de Duitse president Horst Köler een krans bij het beeld bij zijn staatsbezoek aan Nederland.

Terug naar het gezin Lubbers in de oorlog
Moeder Mina van Ruudje die rijnschepen heeft geërfd van haar vader, geeft schippers de opdracht dat ze niet voor de Wehrmacht mogen varen. Anderhalf jaar na het bombardement op Rotterdam rinkelt in oktober 1941 de telefoon en moeder Mina neemt op. Het is de secretaris van haar man die vertelt dat haar man is opgehaald door de moffen. Ruudje is dan 2 jaar en zijn vader 40.
Mina gaat naar het politiebureau waar ze direct op hoge poten naartoe is gegaan en waar zij heftig protesteert tegen de gevangenschap. Waarom is dit gebeurd? Dan antwoordt een Duitse officier: *"Aber Frau Lubbers, es ist doch ganz einfach. Ihr Mann ist nicht deutschfreundlich*". En zij kon vertrekken.

In de gevangenis
Vader Lubbers zit gevangen in een cel en stuurt eerst positieve brieven naar Mina, die later spreken van '*fnuikende onzekerheid'* Boven zijn celdeur staat: *"Alles gaat voorbij"* wellicht refererend aan de woorden van Theresa van Avila: *"Laat niets je verontrusten. Laat niets je beangstigen. Alles gaat voorbij. Wie God heeft ontbreekt niets"*
Mina zoekt en krijgt hulp van professor Jan De Quay, de latere premier, die bemiddelt dat Mina haar man kan adviseren om als directeur ontslag te nemen bij staalbedrijf Hollandia. De raad van aandeelhouders, in aanwezigheid van een mof, stemt in met het ontslag en er wordt een nieuwe deutschfreundliche directeur aangesteld. Na 2 maanden gevangenschap komt vader Lubbers vrij.

In een kamp voor gegijzelden
Het is 13 juli 1942. Er wordt aangebeld. Mina doet open. Er staan twee Duitse officieren op de stoep. Die laten weten: De ondergrondse, het verzet, pleegt steeds meer *Attentate*, aanslagen. Die daders gaan we onder druk zetten door de elite in Nederland in kampen voor gegijzelden op te nemen. Wanneer het verzet weer een aanslag pleegt, zullen wij gegijzelden fusilleren, daar gaat

het over. Mina zegt dat haar man helemaal geen elite is. Hij gaat mee naar het kamp Haaren in Noord Brabant. De eerste die hij daar tegenkomt is professor De Quay die er les geeft aan mede-gegijzelden. Op 7 augustus 1942 pleegt het verzet een aanslag op een goederentrein in Rotterdam die ook Duitse soldaten vervoert. De actie mislukt. De Duitsers zijn woedend. Op 15 augustus 1942 brengen de moffen vijf gegijzelden om. Vader Lubbers is de dans ontsprongen.
Vijf maanden nadat hij is opgepakt staat hij op 12 december 1942 ineens weer op de stoep. Bij een volgende Attentaat volgt een concentratiekamp. Hoe is hij vrij gekomen?:Vader Lubbers raakt bevriend met de aalmoezenier van het kamp, die aan de commandant voorstelt de Arische deugd te hanteren om de gevangenen vrij te laten die zes of meer kinderen hebben, want er is gebrek aan ruimte voor nieuwe gegijzelden. Dat is het geval bij de familie Lubbers en daarom mag vader Lubbers de koffer pakken en is hij onverwacht weer thuis.

Gedurfde sabotage

In het najaar van 1944 bezoeken betrouwbare medewerkers van staalbedrijf Hollandia vader Lubbers. Hij is er directeur geweest en mag geen contact meer met hen hebben van de Duitsers. De medewerkers vertellen dat de moffen hen hebben meegedeeld dat machines van Hollandia naar Duitsland worden overgebracht om in het Ruhrgebied een nieuwe verdedigingslijn te bouwen tegen het geallieerd offensief vanuit Normandië. Vader Lubbers adviseert als volgt: zeg tegen jullie bazen dat jullie de machines in een paar dagen nog één keer uit elkaar halen om te kijken of ze goed functioneren. Je haalt er vitale onderdelen uit en stopt die in moerenkistjes in de polder. Heel link. Het is in het Ruhr-gebied zo’n rotzooi aan het worden dat voor ze de sabotage daar in de gaten krijgen de oorlog is afgelopen. Je pest de Duitsers, je haalt de machines terug, graaft de moerenkistjes op en zet onderdelen terug in de machines. Staalbedrijf Hollandia was

één van de bedrijven in de regio die direct na de oorlog weer kon draaien.

Hongerwinter.
Eind 1944 wordt het zuiden van Nederland bevrijd. Koningin Wilhelmina bezoekt het bevrijde Brabant. Op dinsdag 5 september gaat het gerucht dat straks heel Nederland bevrijd wordt…… dolle vreugde! Die dinsdag gaat de geschiedenis in als *Dolle Dinsdag!* Door gebrek aan voedsel en brandstof komen zo'n zestien duizend mensen om van de honger en de kou.

Persoonlijke opmerking van Paul Steverink:
"Oom Adriaan Kampman, een broer van mijn moeder Cato Kampman uit Gaanderen waar ik geboren ben, woont met zijn gezin in 1944 in de Jacob Catskade 47, 2e verdieping, Amsterdam-West. Als bekend wordt dat het Rode Kruis van de Duitsers toestemming heeft gekregen om voedsel naar Amsterdam te transporteren, ook naar de familie Kampman, brengt mijn vader een eierkist vol met roggebrood, bonen, tarwe, aardappelen en eieren naar Transportbedrijf Schreur in Doetinchem dat het

voedsel verzamelt in een vrachtwagen en het naar Amsterdam vervoert. Mijn oom laat per telefoon weten dat het aangekomen is. Zonder die kist vol met voedsel vanuit de Achterhoek zouden families in Amsterdam zijn omgekomen van de honger. Na de oorlog zijn er talrijke bezoeken over en weer geweest. En bij bezoeken aan Amsterdam (aan de Rode Hoed of de Dominicus kerk) vele jaren later loop ik nog weleens door de Jacob Catskade waar ik vaak op vakantie ben geweest.

Bevrijding

Tegen het einde van de oorlog, het land is nog niet helemaal bevrijd, wordt een voorlopige regering gevormd. Van april tot juni 1945 is De Quay minister van oorlog, Op 5 mei wordt de bevrijding gevierd. Op Koninginnedag 31 augustus gaan ook de scholen weer open. Op advies van De Quay gaat vader Lubbers weer werken bij Hollandia. De geallieerden vragen hem om baileybruggen te bouwen. Hij doet zijn werk in zijn auto, merk Dodge, die door puur geluk niet geconfisqueerd is door de Duitsers. De auto stond op blokken en de wielen waren verstopt op zolder. Vader Lubbers geniet van de status *'nicht deutschfreundlich'* geweest te zijn. In bedrijf Hollandia behoudt vader Lubbers sommige NSB'rs. Voor zijn gevoel is dat precies jezelf bevrijden. Hij vindt dat je een Hollandiaan de kans moet geven om van NSB 'er gewoon weer Nederlander te worden.

Viering 5 Mei 2019 in Groningen

Ik word gevraagd de viering van 5 Mei mee te helpen voorbereiden in de Pepergasthuiskerk van Groningen. Mijn aandeel is om over mijn herinneringen van de bevrijding te vertellen en dat ga ik als volgt doen:

Omgaan met Vrijheid.

We vieren vandaag de herdenking van de bevrijding van de Duitse overheersing van Nederland 74 jaar geleden.

Ik heb die bevrijding intens meegemaakt in mijn geboortedorp Gaanderen, gemeente Doetinchem, de Achterhoek op Paaszondag 1 april 1945 door de Canadezen op weg naar Doetinchem. Bevrijd worden op het Hoogfeest van Pasen, liturgisch intensiever kan het niet. Het blijft mijn hele leven bij als iets unieks tot op vandaag! Mijn geheugen en de werkelijkheid komen overeen: als je de juiste woorden bij Google invult en klikt, wordt bevestigd dat de bevrijding van Gaanderen is gebeurd op de eerste Paasdag 1 april 1945

Mijn vader heeft laten zien dat hij niet bang was voor de 60 vluchtende Duitse soldaten die op onze bovenzaal op paardendekens en stro sliepen. Op een keer maken ze zóóó'n lawaai dat hij naar boven gaat en roept: "Ruhig bitte, die Kinder können nicht schlafen". Hij heeft geluk dat de SS officier van het peloton niet boven is, want die had misschien zijn pistool kunnen trekken zoals hij deed toen hij voor ons huis fietste en onze hond hem blaffend achterna rende. De prachtige herdershond, waar we allemaal dol op waren, bloedde dood.

Een keer op een door-de-weekse morgen is mijn vader in de kerk. Bij de uitgang hebben zich Duitse soldaten verzameld om mannen op te pakken voor de Arbeitseinzatz: het gedwongen werken in Duitsland voor de oorlogsindustrie. Onze kerk kun je op twee manieren bereiken: officieel via de straat, en binnendoor via het schoolplein tegenover ons huis, dat grenst aan de pastorietuin en de achterdeur van de pastorie. Zo kun je de kerk binnenkomen zonder gezien te worden. **Mijn oudste broer** is die weg gevolgd en heeft zo mijn vader uit handen van de Duitsers gehouden.

De avond voor de bevrijding, Paaszaterdag, zijn de straten onwerkelijk stil en leeg. De Duitse soldaten die de bovenzaal van ons huis bezet hielden, zijn plotseling vertrokken. Ook op Paaszondagmorgen blijf het stil, iedereen houdt de adem in, angstig en vol verwachting.

Mijn moeder kan de volgende Paasmorgen gewoon niet stil blijven zitten en gaat met mij lopend naar onze kerk dichtbij. Ze neemt daarbij een groot risico, want 100 meter voorbij de kerk verbergt zich een peloton Duitse soldaten in de protestante school. Mijn moeder en ik en de pastoor zijn die Paaszondagmorgen de enigen in de kerk, want het is te gevaarlijk op straat te zijn, tussen de vluchtende Duitsers en de oprukkende Canadezen.

We worden dezelfde morgen bevrijd tijdens de consecratie in de katholieke Sint Martinuskerk. Bij de consecratie herdenken we het uitspreken van de woorden van Jezus bij het Laatste Avondmaal: “Dit is mijn Lichaam, dit is mijn Bloed.” In de kerk horen we buiten zware wielen ratelen. Mijn moeder wijst naar haar oren en buigt zich naar mij toe, we knikken naar de pastoor, en lopen samen de kerk uit en zien op straat hoge tanks met soldaten in donker groengele uniformen naar ons toe denderen, de straat trilt. Vanaf een balkonnetje zwaait mevrouw Jo Wissink uitzinnig met een wit laken. Ze juicht de soldaten enthousiast toe met: Welkom, welkom!! De soldaten zijn Canadezen, die later ook Groningen gaan bevrijden.

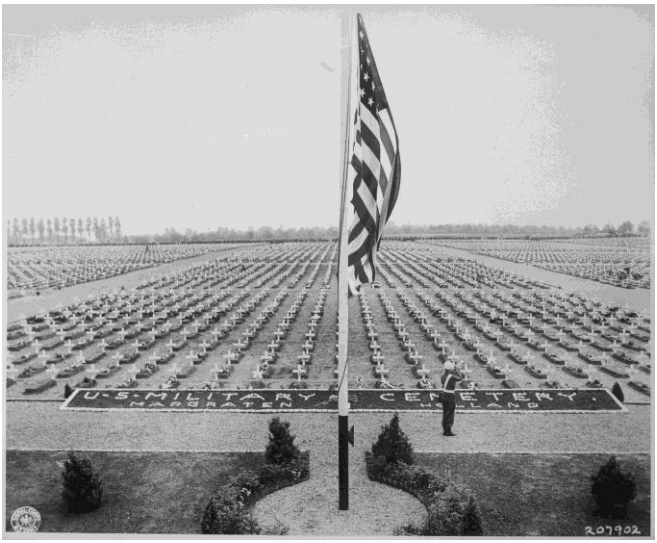

De woorden van de consecratie zijn door tienduizenden geallieerde soldaten letterlijk geleefd. Zij gaven hun lichaam en bloed, hun leven, voor de vrijheid van Nederland. In Margraten in Limburg zijn 17000 Amerikaanse soldaten begraven. Voor elke soldaat een wit kruis. Nooit zal ik het bevrijdingsfeest vergeten dat uitbundig op onze bovenzaal gevierd wordt. Flarden van liedjes die dan massaal gezongen worden kan ik nu nog steeds mee neuriën.

Het voorbeeld van mijn vader, mijn oudste broer en mijn moeder, de keuzes die zij maakten om in beweging te komen, heeft zich in mijn hoofd en hart gezet. Mijn leven lang hebben hun keuzes mij mede gemotiveerd om onrecht, om onderdrukking in de wereld niet zomaar te accepteren. Er is een directe verbinding van die bevrijdende Paasochtend 1945 naar mijn 18 jaar inzet voor de bevrijding van Engels Kameroen, naar de aanwezigheid van Elton Terebint, zijn zusje Rachel, zijn broertje Jason en hun moeder Silvie en hun vader Eric, waarvan ik de heldhaftige vluchtgeschiedenis ken. Eric wordt 5 jaar lang gastvrij ontvangen door de Terebint Gemeenschap. Hij mag zijn verloofde Silvie over laten komen. En samen krijgen zij hun drie kinderen hier in Nederland. Er zijn één miljoen mensen gevlucht uit Engels Kameroen waarvan 400 in Nederland. En dat daar geen krant melding van maakt!!!! De collecte vandaag is voor de verspreiding van informatie hierover naar de media in het Nederlands, Engels, Duits en Frans. In de koffie kamer vindt u achtergrondinformatie over het onrecht dat Engels Kameroen wordt aangedaan.

De Collecte
is voor de verspreiding van info. over het onrecht dat Engels Kameroen wordt aangedaan en haar recht op onafhankelijkheid, vertaald in Duits, Engels en Frans.
Na WO 1 wordt Duits Kameroen opgedeeld in Engels en Frans Kameroen. Engeland krijgt de bestuursbevoegdheid, namens de Volkerenbond, (sinds 1945 de VN.) over Engels en Frankrijk over Frans Kameroen. Op papier worden Frans Kameroen in

1960 en Engels Kameroen op 1 oktober 1961, onafhankelijk. VN. resolutie 1608 (XV) bepaalt dat een Conferentie tussen de twee staten van gelijke status plaats vindt. De uitkomst ervan moet goedgekeurd worden door de V.N. **Deze Conferentie wordt nooit gehouden!** Frans Kameroen valt Engels Kameroen binnen, boort naar olie en voert die uit naar Frankrijk. De olie wordt betaald met wapens waarmee Engels Kameroen onder schot wordt gehouden. In jaren tijd vluchten één miljoen Engelssprekenden naar de hele wereld, waarvan vierhonderd naar Nederland.
Op 1 oktober 2017 verklaart Engels Kameroen zich als Ambazonia onafhankelijk. President dictator Paul Biya, gesteund door Frankrijk, laat 200 dorpen in brand steken. 1 Oktober 2018 is Bevrijdingsdag in gebieden die door Engelssprekende jongeren bevrijd zijn. Giften kunnen overgemaakt worden naar Bank: NL15ASNB0852167717 t.n.v. Sophea Heritage Foundation Groningen mvv: info. De Stichting heeft AMBI status.

- de vlag van Ambazonia
- de duif die het verlangen naar vrede symboliseert
- de sterren van de districten van Engels Kameroen
- het huilende kind dat al twee jaar niet naar school is geweest
- en zich in de bossen schuilhoudt voor Fransprekende politie en soldaten

VADERDAG

Naar verluidt is Vaderdag in 1909 geïntroduceerd door Sonora Smart Dodd, Zij was hiervoor geïnspireerd door Anna Jarvis, die een jaar eerder een Moederdag had gelanceerd.

Het gedicht “Voor Hij zijn kinderen….” van Tineke Caland is door Corry Nichting aangeboden voor plaatsing in Inko als zeer toepasselijk bij vaderdag (16 juni).
Zij laat dit gedicht vergezellen door haar zelfgeboetseerde “meisje”.

Voor Hij zijn kinderen naar
de aarde zond,
gaf Hij elk van hen
een zeer zorgvuldig
uitgezocht pakje
met problemen mee.

Deze, beloofd' Hij glimlachend,
zijn van jou alleen.
Niemand anders kan
de zegeningen ondervinden
die deze problemen
je zullen brengen.

En alleen jij
hebt de speciale talenten
en mogelijkheden
die nodig zullen zijn
om deze problemen tot
je dienaren te maken.

Daal nu af naar je geboorte
en naar je vergetelheid.
Weet dat Ik je
bovenmate liefheb.
Deze problemen die Ik je geef
zijn het symbool van die liefde.

Het monument dat je van
je leven maakt
met behulp van je problemen
zal een symbool zijn
van je liefde voor Mij.

De Vader

Het gedicht *een nieuwe kerk* is van pastor Marinus van de Berg. Het werd bewerkt door Hilda van Schalkwijk, pastor van de parochie Zuidhorn. Zij laat daarbij weten:
"Een bede….. ondanks alles: Ik hoop op een nieuwe stad"

Het gedicht werd opnieuw bewerkt door Paul Steverink en voorgelezen bij een bijeenkomst van het bestuur van de vereniging 'n Herberg.
Twee leden van hen lazen het gedicht voor bij vieringen in hun parochie/gemeente.

EEN NIEUWE KERK

Een nieuwe kerk
Ik hoop op een nieuwe kerk
waar jongeren een plek hebben en
geen kind meer over het hoofd wordt gezien,
waar vrouwen niet meer
als minder worden weggezet,
een kerk, waar vrouwen en mannen
met elkaar samenwerken
en elkaar tot vreugde zijn

Ik hoop op een nieuwe kerk
waar niemand van Tafel wordt uitgesloten
waar gastvrijheid de boventoon voert,
waar samen-delen van je verdriet en pijn,
van je hoop en verlangen heel gewoon wordt

Ik hoop op een nieuwe kerk
waar mensen vertrouwen hebben in elkaar
waar muziek klinkt en stemmen de ruimte vullen
waar Licht straalt uit ogen, en oren luisteren
iedereen doet mee

Ik hoop op een nieuwe kerk
waar een Bron is
die overstroomt van leven gevend water.
Die Bron is voor nieuwe levenskracht
en geluk brengt aan de hele wereld.
Die dorst lest en groei brengt in
liefde en gerechtigheid

Ik hoop op een nieuwe kerk
waar onze ogen en oren open gaan
voor sporen van Gods aanwezigheid,
in kerk en samenleving
in heel de wonderlijke wijde wereld
die ons gegeven is door de eeuwig Levende

Marinus van de Berg
Bewerking: Paul Steverink

DE GROOTSTE GRENSVERLEGGER ALLER TIJDEN

Dat de grootste grensverlegger uit de wereldgeschiedenis, Jezus van Nazaret, werkelijk heeft geleefd, is wetenschappelijk niet aan te tonen. De Amerikaanse theoloog Robert Van Voorst schrijft daarover: “Zullen we ooit 100 procent zeker kunnen zijn van iets of iemand in het verre verleden? Ik betwijfel het. Maar we hebben meer zekerheid over het bestaan van Jezus dan over het bestaan van mensen zoals Laozi (de vermeende oprichter van het taoïsme), Zarathoestra of zelfs Gautama Boeddha of Moses. En we hebben minstens net zoveel bewijs voor het bestaan van Jezus als voor het bestaan van andere oude figuren zoals Alexander de Grote of Julius Caesar.” Daaraan valt toe te voegen dat er tussen Jezus’ leven en de eerste schriftelijke getuigenissen van dat leven minder tijd zit (zo’n twintig jaar) dan de eerste terugblik op het leven van Alexander.

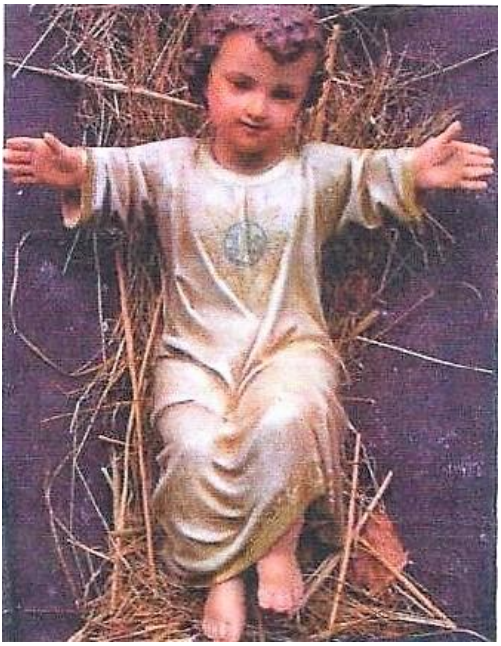

Het is met de biografie van Jezus wonderlijk gesteld. Met de wetenschappelijke kennis van nu hebben we het over iemand die ook wel Christus werd genoemd en die vóór Christus is geboren en na Christus is gestorven: de bewering tart de logica, maar als metafoor van zijn levenoverstijgende betekenis mag ik haar wel. Duidelijker is de bewering dat deze joodse leraar en vernieuwer waarschijnlijk aan het kruis is gestorven daags voor het Pesachfeest in de maand Nisan van het jaar 3790 van de Joodse jaartelling. En dat hij toen bij benadering 33 jaar oud was. De eerste brief van Paulus aan de Thessalonicenzen, zo'n twintig jaar na Jezus' dood geschreven, is het oudste getuigenis van Jezus' leven. Maar van een betrouwbaar feitenrelaas is dan al geen sprake meer, ook niet in de veel later opgeschreven evangeliën.
Naarmate de tijd verstrijkt, is het onmogelijk geworden de échte Jezus te achterhalen. We moeten het doen met interpretatie, die van anderen en die van onszelf. Toch heeft het zin om te zoeken naar wie of wat overblijft door alle interpretaties, legendevorming, inkleding af te pellen van deze Jezus. Want je zult maar bekleed zijn met predicaten als Borg en Middelaar, Zaligmaker en Gezalfde, Hogepriester en Koning, der schepselen Heer. Het loont de moeite om de rokken van deze ui te pellen om de kern te vinden. De theoloog Karel Eykman is er zijn leven lang mee in de weer geweest. Hij komt in *Jezus - van mens tot mens* (2011) uit bij zijn kern: "Gods woord werd een mens van vlees en bloed."
Ook dat is "leer", interpretatie, theologie, al is het op goede gronden. Het zegt niets over de 'echte' mens Jezus. En daar moeten we het mee doen. De menswording van een God kennen we niet uit andere religies. Dat de figuur van Jezus in allerlei culturen op eigen wijze is ingevuld, afgebeeld en geïncultureerd, is religieuze helden als Boeddha of Mohammed nooit overkomen. Een Chinese Mohammed of een witte Boeddha met vrolijke snor ken ik niet. Bij Jezus kan het, en zo kan ook deze Jezus zelf – of hij nu werkelijk geleefd heeft of niet – vlees en bloed worden in verschillende culturen en gemeenschappen van mensen.

Dat is voor mij werkelijk grensverleggend – maar ook dat is interpretatie.

De radicale speurtocht naar de historische Jezus start zo ongeveer in de tijd van de Verlichting en de eerste 'bewijzen' dat hij nooit heeft bestaan dateren uit de negentiende eeuw. Het onderzoek ernaar – de *Lebe-Jesu-Forschung* – werd een populaire tak van sport onder historici en theologen. Sindsdien zijn er talloze theorieën ontwikkeld die het 'echte' bestaan van Jezus aanvechten of bewijzen, de ene nog fantastischer dan de andere. Talrijk zijn ook de conspiratietheorieën die 'aantonen' dat Jezus ergens begraven ligt en dus nooit uit de dood is opgestaan. Het is voor mij allemaal niet van belang. Zinniger vind ik de ontwikkeling in de theologie en bijbelwetenschap in de laatste eeuw om Jezus te situeren in de joodse traditie van zijn tijd en het belang daarvan aan te tonen voor de weergave van zijn overgeleverde woorden en daden. De veel gehoorde opmerking dat Mozes geen jood, Jezus geen christen en Mohammed geen moslim was, doet mij niet zoveel. Boeddha was ook geen boeddhist. Voor mij is Jezus, ook de opgestane Jezus, de Jezus van Eykman: van mens tot mens – en die rok laat ik graag om de ui zitten.

Willem van der Meiden
Volzin. december 2018

In de rubriek Grensverleggers portretteert Willem van der Meiden mensen die grenzen verlegden, overschreven of ophieven en zo de samenleving betekenisvol vernieuwden.

de pen doorgeven

Op Witte Donderdag ben ik gevraagd, niet om mijn voeten te wassen, maar om ‘de pen’ over te nemen om een stukje te schrijven voor het blad Inko.

Ik wil mij graag aan u voorstellen:

Mijn naam is Jacqueline van Esveld en ben geboren in Soest-Zuid. Ik heb 5 broers en 1 zus, terwijl een broer is overleden. Tot mijn 17de jaar heb ik in Soest gewoond.
Toen ik 18 werd ben ik in Amersfoort gaan werken in het Maria-internaat als leidster in het voogdijhuis. 2½ Jaar heb ik daar gewerkt en ben toen naar het klooster gegaan in de Zuidsingel in Amersfoort bij de zusters van O.L.Vrouw. Hier heb ik mijn noviciaat gedaan en mijn kleine geloften en ben daarna naar O.L.V. ter Eem gegaan.
In totaal ben ik10 jaar in het klooster geweest. Mijn meisjes-naam is Koosje en toen ik mijn kleine geloften deed werd mijn naam Maria Jacqueline. Op mijn 30ste ben ik uitgetreden en ben de naam Jacqueline blijven houden.
Ik heb 29 jaar als bejaardenverzorgster en –helpster in Zeist gewerkt en heb ook die opleidingen gevolgd. Het was een fijne tijd om bij bejaarden te werken.
Met de zondagdienst was ik ook nog 4½ jaar kosteres bij de zusters van O.L.V. ter Eem.
Nu woon ik al weer 46 jaar in Zeist en heb daar nooit spijt van gehad.

Jacqueline van Esveld

COLUMN

Jeroen Kingmans

Beste kloosterlingen,

Het leek mij gepast, ook namens de kinderen, mijn dankbetuiging over te brengen voor de gastvrijheid, waarvan wij ruimschoots gebruik mochten maken tijdens ons onstuimig verblijf.
Ik besef mij terdege dat er ernstige inbreuk is gepleegd op uw privacy, mijn welgemeende excuses hiervoor!

Alvorens verder te gaan wil ik graag een en ander uitleggen, omdat er wellicht een vertekend beeld is ontstaan over mijn status als alleenstaande vrouw.
Misschien heeft u het idee dat de kinderschare het gevolg is van een buitenechtelijke affaire; een kortstondige nacht van begeerte en lust met een willekeurige woerd, zonder aan de consequenties te denken, hiervan is echter geen sprake. Mijn huwelijk was

liefdevol en warm. Er was wel eens wat golfslag, de verschillen tussen man vrouw hoef ik u verder niet uit te leggen, maar over het algemeen was hij ‘the love of my life’. Tijdens een lange vlucht werd hij door een projectiel neergehaald en wreed uit het leven gerukt.

Het zoeken naar gepaste huisvesting was bepaald geen sinecure, zo zonder partner. Utrecht bleek dichtbevolkt en de huurprijzen rijzen er de pan uit. Een nabestaande uitkering geeft niet voldoende financiële dekking en is niet meer dan een pleister op de wonde. Ik heb mijn heil dan ook maar gezocht in een clandestien onderkomen, een noodgedwongen oplossing die geen hoofdprijs verdiend, dat besef ik mij terdege.

Toch deed het mij goed dat onze aanwezigheid door vriendelijkheid werd overspoeld. Het voelde alsof uw gemeenschap ons als kinderen in de armen sloot. De faciliteiten die u aanbood waren fantastisch: een werkelijk voortreffelijke keuken met voldoende variatie. Meerdere mogelijkheden om zwemles te geven en begroeiing die kleurrijk was en ruimschoots bescherming bood om roofvogels geen kans te geven.

Klein puntje van kritiek is misschien de overweldigende aandacht die mijn kinderen kregen. Zij hebben hierdoor de werkelijkheid wat uit het oog verloren en denken dat de sterrenstatus ze toebehoort, enige arrogantie is hen dan ook ook wel aan te rekenen. Anderzijds is het goed voor het zelfvertrouwen geweest, want opgroeien zonder vader kan een deuk opleveren.

Het verblijf in een religieus huis vond ik verfrissend, al vonden mijn kinderen het wat saai tussen al die ouderen. ‘Dinosaurussen’, noemden zij u soms wat oneerbiedig, hiervoor mijn verontschuldigingen; het kroost neemt geen blad voor de mond en van gods-

dienst hebben zij geen hoge pet op. Hierin loopt mijn opvoeding wat mank, het geloof heb ik ze niet eigen kunnen maken. Je doet wat je kunt, maar een religie kun je niet afdwingen, al zijn er groeperingen die hier anders in staan.
Mijn kinderen zijn inmiddels het ouderlijk gezag meer dan beu, zo gaat dat bij pubers die denken het leven wel zo'n beetje denken te kennen, dus van sturing willen ze niets meer horen.
Ikzelf ervoer de rust als een gelukzaligheid. Op zondag genoot ik van orgel en samenzang en het gebed dat door de gangen wapperde sterkte mij. Een alleenstaande moeder kan elke steuntje in de rug goed gebruiken moet u weten.

Enfin, mijn kinderen zitten vol van bravoure en avontuur en smeden plannen om het nest te verlaten. Mij als moeder rest niets meer dan los te laten, dat is nou eenmaal de tragiek van het ouderschap.
Nogmaals wil ik u danken voor uw begrip en welwillendheid om ons onder te brengen, al was het niet uw keuze. Excuses voor de schade die is ons ontstaan door de levenslust en branieschopperij van mijn kinderen. Zie het als een tijdelijke voetprint, de natuur herstelt zich wel weer.

Ik hoop dat het u allen goed blijft gaan, in gezondheid en voorspoed. Wees gerust, ik kom volgend jaar weer, met uw welnemen. Een klein verzoek zou ik nog achter willen laten, zonder ondankbaar over te komen overigens.
Het orgel lijkt wat valse lucht aan te zuigen, zodat de noten aan zuiverheid inboeten. De psalmen verliezen hierdoor aan kracht en brengen de boodschap wat verholen over, dat zou toch jammer zijn!

Ik groet u allen en hoop u weer te zien!

Eend

KEUKENHOF

Op maandag 9 april zijn bewoners van het Fraterhuis St.-Jozef, samen met de fraters van het Algemeen Bestuur (op werkbezoek in Nederland) de Keukenhof gaan bezoeken. Het is een zeer geslaagde middag geworden mede dankzij de onze welgezinde weergoden.

ZORGEN
MOET JE DOEN
NIET MAKEN

I N H O U D

Van de redactietafel		02
Overweging bij de Constituties	Alfons Kroese	03
Ontmoeting met het Alg. Bestuur	Leo Ruitenberg	06
MMZ 80 jaar in Nederland	Elly Verrijt, Mien Leistra	08
Anneke Wateler met pensioen	Jeroen Kingmans	18
Frater Sarto diamanten jubilaris	Vinsensius Laga Payong	25
Een weekend naar Issoudun	Leo Ruitenberg	31
Herinneringen aan WO-II	Paul Steverink	36
Vaderdag	Corry Nichting	46
Een nieuwe kerk	Marinus van de Berg	48
De grootste grensverlegger	Willem van der Meiden	50
De pen doorgeven	Jacqueline van Esveld	53
Column	Jeroen Kingmans	54
Middagje Keukenhof	Redactie	57
Inhoud		60

INKO

onder redactie van: Johan Brummelhuis, Leo Ruitenberg, Frits Stevens, Paul Steverink, Wim Versteeg

met medewerking van: Angelico Fennis (omslag)
Hilarius de Booij (illustraties)
Jeroen Kingmans (interviews)
Adolf Cawa (correspondent Indonesië)

secretariaat: Johan Brummelhuis
Schorteldoeksesteeg 1, 3732 HS De Bilt
tel.: 030 - 69 76 237
email: j.brummelhuis@fratersvanutrecht.nl